

Отримані у перебігу констатувального експерименту результати дали змогу виявити рівні вихованості самоповаги у старших підлітків на основі зіставлення уявлень, суджень, мотивів та реальної поведінки дітей.

Список використаної літератури

1. Бех І. Д. Почуття гідності в духовному розвитку особистості / І. Д. Бех // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Інститут проблем виховання. – К., 2008. – № 12. – С. 9.
2. Мясищев В. Н. Проблема отношений человека и ее место в психологии // Вопросы психологии, 1957. – № 5. – С. 142.
3. Рубинштейн С. Принципы и пути развития психологии / Сергей Рубинштейн. – М. : Просвещение, 1959.
4. Франкл В. Человек в поисках смысла / Виктор Франкл. – М. : Прогресс, 1990. – 126 с.

*В. Л. Маринич,
м. Київ*

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИХОВАНЦІВ ПНЗ У ГУРТКАХ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОГО ТА ОЗДОРОВЧОГО НАПРЯМІВ

У статті проаналізовано результати констатувального етапу дослідження з формування у вихованців позашкільних навчальних закладів базових компетентностей у гуртках фізкультурно-спортивного та оздоровчого напрямів.

Ключові слова: базові компетентності, компетентнісний підхід, здоров'язберігаюча компетентність, позашкільний навчальний заклад.

Компетентності на сьогодні розглядаються як основа для оцінювання навчальних досягнень в українській освіті. Нещодавно в Україні затверджено нові державні освітні стандарти, розроблено навчальні програми, орієнтовані на компетентнісний підхід. Проте, оскільки позашкільна освіта не функціонує за державними стандартами, постає питання окреслення базових компетентностей вихованців позашкільних навчальних закладів, які займаються в гуртках різних напрямів. Ця проблема є недостатньо дослідженою і потребує нових підходів до її розв'язання, систематизації та теоретичного узагальнення.

В центрі нашої уваги постає питання формування базових компетентностей у процесі пізнавально-практичної діяльності гуртків фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів. Програмою дослідження на констатувальному етапі були визначені такі завдання: вивчити стан процесу формування базових компетентностей у гуртках міської та сільської місцевості; вивчити наявність і зміст навчальних програм та рівень сформованості здоров'язберігаючої компетентності у вихованців.

Однією з базових компетентностей у гуртках фізкультурно-спортивного і оздоровчого напрямів, безумовно, є здоров'язберігаюча компетентність. Багато вчених звертаються до теми здоров'язбереження в освіті. Для України це є однією з головних проблем, які пов'язані з майбутнім держави. Турботу викликає різке погіршення стану фізичного та розумового розвитку підростаючого покоління,

зниження рівня народжуваності й тривалості життя, зростання смертності, особливо дитячої, а також відсутність мотивації до збереження та зміцнення здоров'я.

Методологічні засади формування здоров'язберігаючої компетентності, а також методологічний аналіз поняття “здоров'я” на світоглядному, загальнотеоретичному та спеціально науковому рівнях представлено Т. Є. Бойченко . [1]. Компоненти здоров'язберігаючої компетентності вивчала Т. Г. Шаповалова , яка виділила когнітивний, мотиваційно-спонукальний (аксіологічний), діяльнісно-практичний, емоційно-вольовий, оцінювально-рефлексійний, комунікативний, організаційно-технологічний компоненти [4].

Проведений аналіз здоров'язбережувальної компетентності дає змогу окреслити її як ключову в позашкільній освіті за такими критеріями, як поліфункціональність, надпредметність і міждисциплінарність, багатовимірність, забезпечення широкої сфери розвитку особистості.

З метою визначення рівня сформованості здоров'язберігаючої компетентності у вихованців позашкільних навчальних закладів було проведено констатувальний експеримент. Під час експерименту використано комплекс методів: педагогічне спостереження, аналіз навчальних програм, анкетування батьків і дітей.

У процесі дослідження вивчалися навчальні програми гуртків фізкультурно-спортивного та оздоровчого напрямів. З'ясовано, що на сьогодні недостатньо типових програм з позашкільної освіти, на офіційних сайтах предствлено їх перелік, проте відсутні тексти навчальних програм. У вивчених програмах здоров'язберігаюча компетентність особистості є базовою, її компоненти розглядаються як результат навчально-виховного процесу.

В опитуванні взяли участь молодші школярі й підлітки (8–16 років) – вихованці гуртків, які працюють на базі сільських шкіл Ружинського району Житомирської області та Центру дитячої та юнацької творчості Деснянського району м. Києва, усього 257 вихованців. Також в анкетуванні взяли участь 20 педагогів гуртків “Футбол”, “Волейбол”, “Рухливі ігри”, “Спортивний туризм”, “Оздоровча гімнастика”, “Спортивні танці”, “Художня гімнастика”, “Карате-до”, “Акробатика” та ін. Методика передбачала дослідження рівня сформованості здоров'язберігаючої компетентності учнів (життєві навички, що сприяють фізичному, соціальному, духовному та психічному здоров'ю). За основу складання анкети взято показники, визначені українськими науковцями в структурі здоров'язберігаючої компетентності як базової для системи освіти [2]. Аналізувалися навички щодо раціонального харчування, рухової активності, санітарно-гігієнічні навички, режим праці та відпочинку; навички ефективного спілкування, співчуття, вирішення конфліктів, спільної діяльності та співробітництва; навички самоусвідомлення та самооцінки, аналізу проблем і прийняття рішень, визначення життєвих цілей і програм, мотивації успіху і тренування волі тощо. Респонденти визначалися у відповідях на питання в різних аспектах: хотів би знати та вміти (тобто, не знаю і не вмію), вважаю важливим для тих, хто займається спортом (знаю, раджу іншим), доводилося робити на практиці, під час занять спортом (умію це робити), доводилося робити на практиці, в інших ситуаціях життя (сформована здоров'язберігаюча компетентність).

Отримані відповіді розподілилися таким чином: не знають і не вміють систематично займатися рухливими і спортивними іграми – 7,7 %, здійснювати лікарський контроль та самоконтроль – 65,4 %. Знають і радять іншим виконувати ранкову зарядку – 52,8 %, оцінювати свої дії та дії товаришів, висловлювати ці оцінки – 17,1 %. Вміють систематично займатися рухливими і спортивними іграми – 52,8 %, транспортувати потерпілого – 7,2 %. Сформована компетентність здійснювати спеціальну фізичну підготовку (вправи на розвиток сили, швидкості, витривалості) – 13,4 %, дотримуватися особистої гігієни (доглядаю за шкірою, зубами, волоссям тощо) – 59,4 %.

За результатами дослідження рівня сформованості здоров'язберігаючої компетентності учнів позашкільних навчальних закладів можемо зробити висновки про загалом позитивні тенденції, зокрема: більша частина учнів систематично займається рухливими і спортивними іграми (92,3 %); при цьому більшість молодших школярів і підлітків не вміють здійснювати лікарський контроль і самоконтроль. Утім, половина опитуваних зазначили, що „виконують ранкову зарядку щоденно”. Також у більшій частині опитаних сформована компетентність дотримуватися особистої гігієни.

На думку педагогів (середній стаж 22 роки), на формування базових компетентностей учнів, які навчаються у гуртку, впливають досвід і кваліфікація вчителя, бажання дітей, матеріальна база, зарплата вчителів, ставлення до проблеми батьків, бажання займатися спортом.

Респонденти на питання “Як Ви розумієте поняття “базові компетентності?”, відповідали так: вступ у вищі навчальні заклади зі спеціальності фізичне виховання, всебічний розвиток дитини у фізкультурі і спорті, знання, наполегливість і любов до роботи. На питання “Чи впливає професійна кваліфікація керівника гуртка на досягнення вихованців?”, педагоги визначилися таким чином: безпосередньо впливає рівень освіти педагога; завдяки професійній кваліфікації керівника гуртка дитина правильно і досконало фізично розвивається, досягає певних успіхів у фізичній культурі і спорті; чим вища кваліфікація керівника гуртка, тим кращі досягнення вихованців. “У чому полягає основна виховна мета програми Вашого гуртка?” – оздоровлення учнів, здоровий спосіб життя, сприяння вихованню основних фізичних якостей (життєво необхідних), виховання бажання до постійного заняття фізичною культурою, популяризація різних видів спорту.

На питання “Якими педагогічними технологіями (методами, формами, засобами) Ви формуєте компетентність у вихованців Вашого гуртка?”. Респонденти відповідали: оздоровлення учнів, демонстраційний метод, особистий показ, інноваційні технології, заохочення дітей, вивчення нових видів спорту, засоби наочності, метод слова, показу, виконання вправи, індивідуальні форми роботи з учнями.

Відповіді педагогів свідчать про зацікавленість поставленою проблемою, розуміння виховних завдань на заняттях гуртків, проте характерна несформованість поняття “базові компетентності” у керівників гуртків, але наявне розуміння, що професійна кваліфікація керівника гуртка безпосередньо впливає на досягнення вихованців.

Перспективами подальших досліджень стануть удосконалення навчальних програм гуртків оздоровчого та фізкультурно-спортивного напрямів позашкільних навчальних закладів на основі компетентнісного підходу, з урахуванням переліку базових компетентностей; упровадження навчальних програм у навчально-виховний процес; розроблення тренінгу для керівників гуртків, спрямованого на побудову виховного процесу на компетентнісному підході; перевірка методів активізації самостійної діяльності вихованців; розширення палітри форм практичної роботи в гуртках.

Список використаної літератури

1. Бойченко Т. Є. Здоров'язберігаюча компетентність як ключова в освіті України / Т. Є. Бойченко // Основи здоров'я та фізична культура. – 2008. – № 11-12. – С. 6–7.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
3. Освіта Києва: стан та перспективи. Здобутки столичної освіти за 2011 рік. Перспективи розвитку на 2012 рік: наук.-метод. зб. / за заг. ред. С. І. Бабінець, В. З. Горюнової – К. : ПФ МУВІЦ “Гранд – ЕКСПО”, 2012. – 80 с.
4. Шаповалова Т. Г. Здоров'язбережувальний компетентнісний підхід до навчально-виховного процесу в ПНЗ / Т. Г. Шаповалова // Педагогіка здоров'я : зб. наук. праць II Всеукраїнської наук.-практ. конф. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2012. – С. 327–331.

І. М. Мачуська,
м. Київ

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

У статті на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічних досліджень розглянуто проблему визначення основних чинників формування готовності учнів старших класів до професійного самовизначення.

Ключові слова: професійне самовизначення особистості, професійна спрямованість, професійна орієнтація, старший шкільний вік.

У процесі формування готовності старшокласників до професійного самовизначення, за даними ряду дослідників, виникають різні труднощі, пов'язані із суперечностями у сфері професійного самовизначення, серед яких вирізняють такі:

- суперечність між ринковим попитом на кваліфіковану працю фахівців і особистісними якостями молоді, що включається в ринкові стосунки і прагне до досягнення матеріального благополуччя найбільш швидким шляхом;
- суперечність між схильністю і здатністю до певної професії та необхідністю виживання в ринкових умовах, що змушує молодих людей зрадити своєму покликанню і обирати таку професію, оволодіння якої забезпечить більші матеріальні блага;
- суперечність між відсутністю особистісних якостей, необхідних для оволодіння професією, і яскраво вираженою мотивацією до оволодіння нею;
- суперечність між недостатньою мотивацією учнів і наявністю